

Na závěr nelze než konstatovat: výborná kniha, přinášející množství informací s akceptovatelnými závěry, fundovaná, navíc čtivá a v nádherném provedení (s množstvím vyobrazení a map). Recenzent ji může každému vřele doporučit.

Pavel Maršálek*

Gregor Martin. *Základy římského práva: Historický úvod, pramene a subjekty*. Praha: Leges, 2022, 263 s.

Recenzovaná publikace doc. JUDr. Martina Gregora, Ph.D., nazvaná *Základy římského práva: Historický úvod, pramene a subjekty*, si v úvodu klade za cíl zmapovat úvod do studia římského práva pro potřeby posluchačů právnických fakult. Takovýto cíl obvykle klade na autora dvojí nároky, jelikož samotný text musí obstát nejen po stránce odborné, ale i po stránce didaktické. Hned v úvodu této recenze musím s radostí konstatovat, že autor těmto nárokům, alespoň dle mého soudu, dostal měrou vrchovatou a vytyčený cíl zcela naplnil.

Gregor navazuje na díla učebnicového charakteru svých předchůdců,¹ přičemž se snaží v rámci textu aplikovat i některé poučky známé z moderní didaktiky² a z děl zahraničních autorů. Recenzovaná publikace se snaží vyrovnat se s některými otázkami souvisejícími s dnešním směřováním výuky římského práva, které autor sám předestřel ve své předchozí publikaci.³

Publikace vyniká svou přehledností, bohatým poznámkovým aparátem, ale i přehledným členěním a formální úpravou. Autor vhodně kombinuje výklad s citacemi pramenů, ale i s praktickými příklady a odkazy na dnešní právní úpravu. Čtenářský komfort rovněž zvyšuje oddělení stěžejních informací a informací doplňujících prostřednictvím dvojí velikosti písma. Jako zvláště užitečné se pak jeví seznamy odkazů na doplňující a téma rozvíjející prameny a literaturu, které jsou uvedeny na konci každé podkapitoly. Kniha vychází vstříc svým čtenářům, kterými mají být dle slov autora studenti právnických fakult připravující se na zkoušku z římského práva, jelikož klíčové pojmy a informace, které je nutné si osvojit, jsou zřetelně zvýrazněny pomocí odpovídajících grafických prostředků. V neposlední řadě nelze pominout ani to, že práce je mimořádně čtivá a pro čtenáře, který obor římského práva teprve začíná studovat, srozumitelná a přehledná. Z hlediska formy tak recenzovaná publikace splňuje veškeré požadavky, které moderní didaktika na nově vznikající učební texty klade.

I z obsahového hlediska dle mého názoru kniha splňuje nároky kladené na moderní materiální didaktické prostředky a je na ní dobře znát symbióza dvou autorových rolí, totiž

* Doc. JUDr. PhDr. Pavel Maršálek, Ph.D. Katedra teorie práva a právních učení Právnické fakulty Univerzity Karlovy. E-mail: marsalep@prf.cuni.cz. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5797-4442>.

¹ Jako inspirační zdroj se nabízí například I. díl publikace *Úvod do studia soukromého práva římského* od profesora Josefa Vančury, jehož úvodní části svou strukturou odpovídají dělení, které pro svou publikaci zvolil Martin Gregor, opomenout však nelze ani další významná díla učebnicového charakteru, na které autor ve svém textu řádně odkazuje. Viz: VANČURA, Josef. *Úvod do studia soukromého práva římského. Díl I*. Praha: Typus, 1923.

² Viz například: PRŮCHA, Jan. *Moderní Pedagogika*. 4., aktualizované vydání. Praha: Portál, 2009, s. 276–280.

³ Viz GREGOR, Martin. *Historiografia římského práva na Slovensku: Príbeh štyroch profesorov*. Praha: Leges, 2021.

Gregor jako romanista a *Gregor* jako pedagog. Autor si v rámci výkladu počíná s erudicí a terminologickou přesností, ale zároveň zvládá některé složitější aspekty římského práva čtenáři-studentovi srozumitelně osvětlit tak, aby si prezentovanou informaci zvládl bez problému osvojit. Za vyzdvihnutí stojí i autorova schopnost demonstrovat čtenáři římskoprávní původ některých právních institutů známých z dnešního běžného života. Ani po obsahové stránce tak dle mého soudu nelze mít k recenzovanému textu zásadnějších námitek.

Aspekty učebnice zmíněné v předchozích odstavcích tak naznačují, že kromě základní funkce informační recenzovaný text plní i funkce transformační, systematizační, integrační, koordinační a částečně i zpevňovací⁴ a z hlediska didaktického se tak jedná o velmi zdařilý materiální didaktický prostředek.

Publikace je členěna na pět základních kapitol, které se dále dělí na větší množství podkapitol. V první kapitole nazvané *Propedeutika římského súkromného práva* autor čtenáři seznamuje se základní periodizací dějin římského práva i s jeho dělením na právo soukromé a právo veřejné. Autor v této kapitole rovněž demonstuje a vyzdvihuje význam římského práva pro právo obecně a snaží se samotný pojem římského práva obecně charakterizovat. V poslední pasáži první kapitoly pak autor čtenářům objasňuje základní dělení římského soukromého práva a seznamuje je s pojmy *ius civile*, *ius gentium*, *ius honorarium* či *ius naturale*.

V navazující kapitole autor logicky rozebírá prameny římského práva soukromého. Zvláštní pozornost je zde věnována Zákonu dvanácti desek a okolnostem jeho vzniku. Jádro kapitoly však tvoří především výklad o osobnostech římské právní vědy v jednotlivých obdobích. Přehledně pomocí tabulek jsou nastíněny základní rozdíly mezi školami Sabiniánů a Prokuliánů a jejich odlišné názory na některé sporné otázky související s římským právem. Výklad v této části rovněž osvěžují krátké životopisné medailonky nejvýznamnějších římských právníků.

Ve třetí kapitole se autor zabývá subjekty římského práva, a to jak fyzickými osobami, tak osobami právními. Ve vztahu k fyzickým osobám se autor zabývá zejména statusovými otázkami a rovněž právními událostmi ovlivňujícími právní subjektivitu fyzické osoby, přičemž zvláštní pozornost je věnována institutu nascitura a rovněž i otázce lidské podoby novorozence. Ve vztahu k právními osobám jsou zkoumány především teorie zkoumající jejich podstatu, ale i otázky související s konkrétním pojetím korporace a nadece v římském právu.

V následné kapitole se autor zabývá otázkou způsobilosti k právnímu jednání, respektive otázkou možného omezení této způsobilosti. Autor rozebírá vliv věku a pohlaví na způsobilost k právnímu jednání, věnuje se jednotlivým důvodům, které mohly vést k omezení této způsobilosti a dotýká se i složitých otázek opatrovnictví a poručenství.

V poslední obsahové kapitole pak autor čtenářům zprostředkovává právní postavení otroků v římském právu a přibližuje jim úpravu tohoto právního institutu. Zvláštní pozornost je věnována vzniku a zániku otroctví. Autor dále popisuje postavení otroků jak z hlediska práva, tak v rámci římské rodiny a zároveň sleduje vývoj v této oblasti a postupné zlepšování právního postavení otroků.

⁴ K funkcím učebnice dle D. D. Zujeva viz: ZORMANOVÁ, Lucie. *Obecná didaktika: Pro studium a praxi*. Praha: Grada, 2014, s. 193.

Jak již vyplynulo z předchozího textu, osobně považuji recenzovanou publikaci za velmi zdařilou, nicméně i zde je možné zmínit několik poznámek, které nemají sloužit jako výtky, ale spíše jako možné náměty a doporučení pro případné další, rozšířené vydání publikace.

První tento námět by se týkal samotného členění publikace, respektive rozsahu obsažené materie. Vzhledem k tomu, že se autor v posledních kapitolách svého díla věnuje otázkám souvisejícím s právním postavením fyzických osob, právní subjektivitou a způsobilostí k právnímu jednání, tak by bylo dle mého soudu vhodné se v textu více věnovat problematice římského rodinného práva a dynamice římské rodiny obecně, ideálně v samostatné obsahové kapitole, a ne pouze v krátkém exkurzu obsaženém mezi stranami 148 a 152. Rozumím tomu, že struktura díla je čistě v gesci autora, nicméně i docent *Gregor* sám v posledních kapitolách naráží na určité limity zvoleného členění a musí poněkud nekoncepčně na některých místech v posledních kapitolách práce podávat drobné vysvětlivky týkající se právě specifik rodinného práva, která souvisí s právě prezentovaným výkladem. Právě proto se domnívám, že z hlediska studenta, který se studiem římského práva začíná, by bylo přehlednější a čtenářsky přívětivější, kdyby bylo o problematice rodinného práva pojednáno v samostatné kapitole.

Druhý dílčí námět by souvisel s již zmiňovanými seznamy odkazů na doplňující a rozvíjející literaturu. V předchozím textu jsem zmiňoval, že právě tyto poměrně obsáhlé seznamy doplňující bibliografie považuji za zásadní přednost recenzované publikace, nicméně je třeba si položit otázku, zda obdobné nadšení vzbudí i ve čtenářích, kterým je primárně určena, tedy v posluchačích prvních ročníků právnických fakult, či zda pro ně naopak nebudou příliš rozsáhlé a v konečném důsledku i odstrašující od dalšího studia římského práva. Výše zmíněná obava může znít jako absurdní, nicméně i hojné odkazy na bohatou doplňující literaturu můžou u čtenáře, který s předkládanou látkou začíná, vyvolat příliš velké množství stimulů, které v krajním případě mohou vést ke kognitivnímu přetížení.⁵

Tyto dva výše zmíněné náměty však ani v nejmenším nesnižují celkovou hodnotu díla a jde spíše o podněty vycházející z mého subjektivního vnímání práce, které v žádném případě nemají za cíl jakkoliv srážet recenzovanou publikaci.

V závěru recenze je nutné opětovně zmínit, že autorovi se podařilo naplnit cíl, který si stanovil, a vytvořil svěží, srozumitelný a přehledný text, který může dobře sloužit studentům, kteří začínají se studiem římského práva, a to nejen na Právnické fakultě Univerzity Komenského v Bratislavě, kde autor působí, ale i na jiných vysokých školách právního, ale i neprávního zaměření. Zároveň se však domnívám, že kniha má co nabídnout i těm, kteří už mají se studiem římského práva nějakou zkušenost, ať už prostřednictvím přehledného urovnání již získaných poznatků, seznámení se s úpravou obsaženou v primárních pramenech, které jsou v publikaci hojné citovány, či odkazu na doplňující, v mnohých případech cizojazyčnou literaturu. Nezbyvá tedy než recenzovanou publikaci doporučit všem zájemcům.

Jan Beránek*

⁵ K pojmu kognitivního přetížení viz: SEOK, Soonhwa – MEYEM, Edward L. – DACOSTA, Boaventura. *Handbook of Research on Human Cognition and Assistive Technology: Design, Accessibility and Transdisciplinary Perspectives*. New York: Medical Information Science Reference, 2010, s. 114.

* Mgr. Jan Beránek, Ph.D., vědecký pracovník na katedře právních dějin Univerzity Karlovy, E-mail: 98416841@o365.cuni.cz. ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1866-9031>.